

Received-Makale Geliş Tarihi 22.01.2024
Published-Yayınlanma Tarihi 31.03.2024
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 11(105), 623-633

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10926569

Selin Yarkıcı

<https://orcid.org/0009-0005-6094-7479>
Helen Doron English - Znojemská 18, 586 01 Jihlava, Czech Republic

Doç. Dr. Erşan Yıldız

<https://orcid.org/0000-0001-9761-3185>
Erciyes Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, Kayseri / TÜRKİYE
<https://ror.org/047g8vk19>

Aşırı Turizm ve Aşırı Turizmle Mücadele Eden Destinasyonlar

Over-tourism and Destinations Fighting Over-tourism

ÖZET

Aşırı turizm konusu, hem turizm literatüründe hem de destinasyon yönetiminde sıklıkla gündeme gelen bir konudur. Aşırı turizm, bir destinasyona belli zamanlarda kapasitesinin üzerinde ziyaretçi gelmesi ya da taşıma kapasitesinin aşılması anlamına gelmektedir. Bu çalışmanın amacı, dünyada aşırı turizmle mücadele eden bazı destinasyonlarda yaşananlar çerçevesinde incelemektir. Çalışmanın amacı kapsamında, dünyadan bazı önemli destinasyonlar örnek olarak seçilmiştir. Bu destinasyonlarla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen bilgiler vasıtasıyla; destinasyonların aşırı turizm kaynaklı yaşadığı problemler ve bu problemlerin çözümü için destinasyon yönetimlerinin uygulamalarının neler olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; destinasyonların yaşadığı problemlerin ve aldıkları önlemlerin genelde benzer nitelikte olduğu belirlenmiştir. Destinasyonlara yönelik aşırı talebi birçok faktörün etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca destinasyonlara taşıma kapasitesinin üzerinde ziyaretçi akının olduğu tespit edilmiştir. Aşırı turizmin destinasyonlarda; fiziksel, ekolojik, psikolojik, ekonomik ve sosyal taşıma kapasitelerinin aşılması durumunu ortaya çıkardığı bulgulanmıştır. Bununla birlikte, özellikle her destinasyonun kendine has özelliklerine göre farklı tedbirler alması gerektiği kanaati ortaya çıkmıştır. Konu kapsamında, yetkililere ve ilgili kişilere önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Aşırı Turizm, Destinasyonlar.

ABSTRACT

The issue of overtourism is an issue that frequently comes to the fore both in tourism literature and destination management. Overtourism means that a destination receives more visitors than its capacity at certain times or exceeds its carrying capacity. The aim of this study is to examine some of the destinations in the world that struggle with overtourism within the framework of what is happening. Within the scope of the purpose of the study, some important destinations from around the world were selected as examples. A literature review was conducted regarding these destinations. Through the information obtained; The problems that destinations experience due to overtourism and the practices of destination management to solve these problems have been determined. According to the findings; It has been determined that the problems experienced by the destinations and the measures they take are generally similar. It has been determined that many factors affect the excessive demand for destinations. In addition, it has been determined that there is an influx of visitors to the destinations beyond the carrying capacity. Overtourism in destinations; It has been found that physical, ecological, psychological, economic and social carrying capacities are exceeded. However, the opinion has emerged that each destination should take different measures according to its unique characteristics. Within the scope of the subject, suggestions have been made to the authorities and relevant persons.

Keywords: Tourism, Overtourism, Destinations.

1. GİRİŞ

Türk Dil Kurumu'na göre aşırı kelimesi; çok daha fazla, taşkın, gereğinden fazla anlamlarına gelmektedir. Aşırı turizm ifadesinin de kavramı nitelediğine dair genel bir kabul olsa da “ölçsüz turizm” ifadesinin de rasyonel olacağı düşünülmektedir. Nitekim ölçsüz; kelime anlamı olarak pek çok, gelişigüzel, nereye varacağı düşünülmemiş gibi anlamlar ifade etmektedir (TDK, 2022).

Aşırı turizm yalnızca alanyazında değil, medya kanalları içerisinde çok fazla üzerinde durulan bir konu haline gelmiştir. Destinasyonlarda aşırı ve destinasyonun kaldırabileceğinden fazla kalabalıklar, trafik sıkışıklığı, olumsuz turist davranışları ve turistlerin gittikleri destinasyona getirdikleri kendi kültürel özellikleri gibi problemler, yerel halk açısından istenmeyen ekonomik, fiziksel, sosyal ve kültürel etkiler meydana getirmektedir.

Aşırı turizmin tanımlanması konusunda literatürde hem tanım azlığı hem de tanımlarda fikir birliği olmaması sıkıntısı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda; Peeters vd., (2018), AB Parlamentosu Seyahat ve Turizm Komitesi (TRAN) raporunda aşırı turizmin; “Belirli zamanlarda ve yerlerde turizmin etkilerinin fiziksel, ekolojik, toplumsal, ekonomik, psikolojik ve/veya politik kapasite sınırlarını aşması durumu” olarak tanımlandığını ifade etmiştir (Yıldız, 2022). Destinasyonların taşıma kapasitelerini aşmaları durumu olarak da ifade edilebilir.

Aşırı turizm; turistler, günübirlik ziyaretçiler, yerel halk, taşıtlar (trafik), şehirler (genelde şehirlerin tarihi ve turistik kısımları), kırsal alanlar vb. popüler ve popüler olmaya başlayan yerlerin sorunudur. Aşırı turizm problemi yaşayan ve yaşama potansiyeli olan destinasyonların yönetimi destinasyona özgü önlemleri doğru zamanda almaları ve uygulamaları önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı; Aşırı turizm kavramını aşırı turizmle mücadele eden destinasyonlar özelinde incelemektir.

2. ALANYAZIN

Bu kısımda aşırı turizmin ortaya çıkma nedenleri üzerinde durduktan sonra, dünyada aşırı turizmle mücadele eden destinasyonlarla ilgili bilgiler verilmekte ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu bağlamda; Barselona/İspanya, Amsterdam/Hollanda, Venedik/İtalya, Roma/İtalya, Český Krumlov/Çekya, Karlovy Vary/Çekya ve Kutná Hora/Çekya destinasyonları aşırı turizm kapsamında incelenmektedir.

2.1. Aşırı Turizmin Ortaya Çıkma Nedenleri

Aşırı turizmin ortaya çıkmasının tek bir nedeni yoktur. Aksine, birkaç faktörün bir araya gelmesiyle oluşan bir kombinasyondur. Kontrolsüz bir şekilde gelişirse birçok olumsuz etkiye neden olabilmektedir. “Turizm taşıma kapasitesi, herhangi bir turizm destinasyonunun, turistleri ağırladığı süre boyunca hem bölge halkı hem de turistler için tatminsizliğe yol açmadan taşıyabileceği maksimum turist sayısı olarak tanımlanmaktadır” (Doğan, 2013). Turizm taşıma kapasitesinin aşıldığı, diğer bir ifadeyle destinasyona taşıyabileceğinden fazla sayıda ziyaretçinin geldiği durumlarda, aşırı turizm ortaya çıkmaktadır. Bu durumda, destinasyonunda yeterli altyapı ve kalabalıkla baş edebilecek güce sahip olmaması, hem ziyaretçi açısından hem de yerel halk tarafından ciddi derecede problemler ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, aşırı turizmi ortaya çıkaran nedenler şu şekilde özetlenebilir;

- **Daha Fazla Turist Sayısı**

UNWTO istatistikleri, gezgin sayısının her yıl arttığını açıkça göstermektedir. 1950'de ortalama 25 milyon kişi yurt dışına seyahat ederken, birkaç yıl içinde sayıları birkaç kat artmıştır. 1980'de bu sayı 278 milyon kişiye ulaşmıştır. Milenyumun başında ise, yıllık hacim 674 milyon turiste yükselmiştir (UNWTO, 2016). 2016 yılında turizm sektöründeki katılımcı sayısı bir milyarı aşmıştır. 2018'deki son istatistikler ise, 1,4 milyar insanın seyahat ettiğini belirtmektedir. 2030 yılı için UNWTO, 1,8 milyara varan bir artış tahmin etmektedir (UNWTO, 2019a).

- **Gelir Artışı ve Nüfusun Giderek Artan Seyahat Etme İsteği**

İnsanların yüksek refah seviyelerine ulaşmaları ve gelir seviyelerinin yükselmesi aynı zamanda tatil günlerinin artması, seyahat etme isteğini arttıran faktörler arasındadır. Aşırı turizmin ortaya çıkması ya da tatile giden kişi sayısındaki hızlı artışlar; boş zaman, gelir ve seyahat etme isteği artışının doğal sonucudur.

- **Erişilebilir Seyahatin Yaygınlaşması**

Seyahatin erişilebilirliğini artırmaya iki ana faktör yardımcı olmuştur. *Birinci faktör*, sözde “orta sınıfa” mensup nüfustaki artıştır. *Homi Kharas'a* göre, 2015'te 3 milyardan fazla insan orta sınıf seviyesine ulaştı ve tahminlerine göre bu grup 2030'a kadar 160 milyon daha büyüyecektir (Kharas, 2017). *İkinci ana faktör ise*, özellikle düşük maliyetli havayolları sayesinde ulaşım maliyetlerinin azalmasıdır. Örneğin; Avrupa'nın ucuz maliyetli havayolları şirketlerinde önde gelen isimler “*Ryanair, Wizzair ve Easyjet*” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu havayolu şirketleri, destinasyonlarını en önemli havalimanlarından faaliyet gösterecek şekilde uyarlamaktadırlar ve böylece geleneksel ulusal havayolları üzerinde fiyat baskısı oluşturmaktadır. Düşük maliyetli havayollarının önümüzdeki yıllarda da büyümeye devam etmesi, önemlerinin ve destinasyon ağlarının artması beklenmektedir (Dodds ve Butler, 2019). Ayrıca, gemi seferlerinin düşen fiyatları da, yolcu sayısında önemli bir artışa neden olmaktadır. Gemiler kapasitelerini giderek arttırmakta ve çok daha fazla ziyaretçiyi destinasyonlara ulaştırmaktadır.

İnternet üzerinden veya bir mobil uygulama aracılığıyla kolayca rezervasyon yapılabilmesi, erişilebilir seyahatin yaygınlaşmasının sebeplerinden biridir. Erişilebilir seyahatin yaygınlaşmasıyla, turistler sadece

dünyaca ünlü ve popüler destinasyonlara değil, aynı zamanda daha az ziyaret edilen bölgelere de yönelmektedir.

- **Sosyal Medyanın Yükselişi**

İnternet ve sosyal medyadan ziyaret edilecek destinasyon hakkında bilgilere erişim sayesinde turistler, seyahat kararlarının verilmesinde daha fazla bilgi edinme fırsatına sahip olmaktadır. Turkle'ye (2015) göre, sosyal medyanın kitlesel bir haberleşme ve etkileşim ağına dönüşmesi ile birlikte, tüketicilerin yeni akımları ve alışkanlıkları takip etme ve bunlara uyma eğiliminde ciddi bir artış görülmeye başlanmıştır.

Aşırı turizmin ortaya çıkmasında son yıllarda televizyon dizileri ve filmlerin etkisi de büyüktür. Örneğin; “*Harry Potter*, *Karayip Korsanları* veya *Yüzüklerin Efendisi*” ile ilgili filmlerden görüntüler, mekanlara önemli bir popülarite ve imaj kazandırmaktadır. Gerçek çekim alanlarını ziyaret etmek isteyen ziyaretçilerde yüksek oranda artış vardır.

Instagram, Tripadvisor, Twitter, Pinterest veya diğer seyahat blogları gibi uygulamalar da, turistlerin ilgisini çeken yerlerin reklamına yardımcı olmaktadır. Milyonlarca kullanıcı bu uygulamalar aracılığıyla ziyaret ettikleri destinasyonlarla ilgili deneyimlerini ve bilgilerini diğer insanlarla paylaşmaktadır. Turistlerin yaptığı bu paylaşımlar, diğer potansiyel turistlerin o destinasyonu ziyaret etmesine vesile olmaktadır.

- **Mevsimsellik**

Mevsimsellik; “sistematik ancak tam anlamıyla düzenli olmayan ve iklim değişiklikleri, karar verme süreci, çalışma takvimi gibi bazı unsurlardan doğrudan; tercihler ve beklentiler, ekonomideki üretim ve tüketim düzeyi gibi unsurlardan dolayı etkilenen yıl içi (dönemsel) dalgalanmalar” olarak ele alınmaktadır (Lim ve McAleer, 2001; Cunado, Gil-Alana ve Perez de Gracia, 2004). Mevsimsellik çok daha faydalı bir şekilde, hem iklimsel hem de sosyo-kültürel faktörlerin neden olduğu ve evrensel bir 'çözümü' olmayan bir iş gerçekliği olarak tanımlanmaktadır (Baum, 2015).

Turizmde mevsimsellik, doğal ve sosyal faktörlerin etkisinin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Turizmde mevsimsellik yaygındır ve özellikle ticari etkileri açısından genellikle bir "sorun" olarak nitelendirilmektedir. “Nedeni ne olursa olsun, turizmin mevsimsel özelliği ve buna bağlı olarak talepte yarattığı dalgalanmalar, hem ülke ekonomileri hem de turizm sektörünün gelişimi açısından bazı olumsuz sonuçlar, sorunlar ve kayıplar yaratabilmektedir” (Günel, 2009).

- **Kar Odaklı Zihniyetin Hâkimiyeti**

Kâr elde etme isteğini her şeyin üzerinde tutan hükümetlerin, turizm şirketlerinin, denizcilik şirketlerinin ve diğer paydaşların tutum ve zihniyetini ifade etmektedir. Turizm, ekonomik gelişme ve yeni işlerin yaratılması veya yabancı yatırım akışı anlamına gelebilecek bir fırsat olarak görülmesi de bu durumun bir sonucudur.

2.2. Dünyadan Aşırı Turizm Destinasyon Örnekleri

Dünyada aşırı turizmin etkileriyle mücadele eden pek çok destinasyon bulunmaktadır. Bu bölümde; aşırı turizmle mücadele eden, aşırı turizm sayesinde olumsuz etkilerin görüldüğü ve hükümetlerin ya da yerel yönetimlerin, çoğunlukla katı kurallar uygulayarak müdahale etmek zorunda kaldığı destinasyonlar üzerinde değerlendirmeler yapılmaktadır.

- **Barselona/İspanya**

Aşırı turizmden en çok etkilenen ve aşırı turizm tartışmalarında sıkça adı geçen destinasyonlardan olan Barselona, İspanya'nın en büyük şehirleri arasındadır. 1992 Olimpiyat Oyunlarından bu yana, ziyaretçi sayısındaki düzenli artış, şehrin kentsel dokusunu aynı zamanda hareketliliğini, ekonomik durumunu ve yerel halkın günlük yaşamını değiştirmiştir. Son yirmi yılda Barselona'da etkileyici bir turist gelişimi söz konusudur. 1990 yılında şehri 1,7 milyon turist ziyaret etmiştir ve 2010 ile 2016 yılları arasında, şehirde konaklama sayısı %27 artmıştır (HOTREC, 2018).

2017'de Barselona, 18 milyon turisti, 50 milyondan fazla konaklamalı ve 5 milyona yakın günübirlik ziyaretçiyi ağırlamıştır (UNWTO, 2019a). Böyle bir artışın sonucu olarak Barselona şehri, özellikle yoğun tatil dönemlerinde turizmin hızlı büyümesiyle ilgili artan endişelerin merkezinde yer almaktadır (Milano, Cheer ve Novelli, 2018). Bu bağlamda, aşırı turizmin Barselona'ya; turist sayısının artması, yükselen maliyetler, turizmin yerel halka desteğinin azalması, yaşam maliyetinin artması gibi etkileri ortaya çıkmıştır (Çolak, Kiper ve Batman, 2020).

Barselona, aşırı turizm sorununun getirdiği etki ve zorlukları azaltmak amacıyla bazı önlemler almaktadır. Örneğin, Barselona'da yetkililer yeni otel inşaatlarını durdurmaya çalışmaktadır (Vagen, 2021). Buna rağmen otel tesislerinin sayısındaki artışın yanı sıra, şehirde turizm amaçlı sunulan konutların sayısında da bir artış söz konusu olmaktadır. Yeni hediyelik eşya dükkanlarının açılmasına getirilen sınırlamalar, kamusal alanda rehberli gruplarla ilgili anlaşmalar ve tur arabaları için park kuralları bu şehrin aşırı turizme karşı aldığı önlemlere örnekler arasındadır.

Barselona'daki zorluklardan bir diğeri ise, kiralık konutların dağılımı sorunudur çünkü bazı mahallelerde yerleşik konutların turizm dairelerine (turizm amaçlı kiralık dairelere) oranında dengesiz bir durum ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda yerel halk artan kiralarla karşı karşıya kalırken, ziyaretçilerin dış çevreye verdiği rahatsızlıklardan da şikâyet edilmektedir (Hospers, 2019). Hem finansal açıdan hem de sosyo-kültürel açıdan yerel nüfusu olumsuz etkileyen bu durum, bazı insanların artık orada yaşamayı karşılayamadıkları için şehirden taşınmalarına neden olmaktadır.

Aşırı turizmin kent destinasyonları üzerinde etkisi ve çözüm önerilerine yönelik haberler arasında, 2018 yılında Barselona'da bu duruma örnek niteliğinde öne çıkan bir diğer haber ise şu şekildedir; "Barselona'da ölçsüz turizm nedeniyle konut kiralalarının artması, gündelik dükkanların yerlerini yerel halk için uygun olmayan yerlere bırakması nedeniyle yerel halk için önemli sorunlar doğmuştur. Yerel halk, şehirde bulunan turistlere tepki gösterme amacıyla bölgeye afişler yerleştirmiş ve bir grup protestocu tur otobüsüne saldırarak lastiklerini kesmiştir" (Çolak, vd., 2020). İlgili kayıtlara göre; Barselona Belediyesi bu sorunlarla başa çıkabilmek için özel şehir planlama kuralları geliştirmiş ve kiralık dairelerin turistler tarafından yasal olarak kullanılıp kullanılmadığını kontrol etmek üzere müfettiş ekipleri göndermektedir (Hospers, 2019).

Barselona'nın yeni belediye turizm yönetim modeli, turizm ve turist sayısındaki olağanüstü artışa katkıda bulunan, yeni konaklama ve aracısızlaştırma biçimlerini etkin bir şekilde yönetmenin ve vergilendirmenin yollarını uygulamaya sokmaktadır (Goodwin, 2017). Barselona'da gününbirlik ziyaretçiler, şehir yönetiminin kontrol edemediği sayılarda otobüs, yolcu (krvaziyer) gemisi, tren veya uçakla gelmektedir.

2016 yılında Barselona şehrinde yaşayanların turizm algısı anketine göre, katılımcıların %47,5'i Barselona'nın turist çekmeye devam etmesi gerektiğine katılırken, 2012'de bu ifadenin oranı %71,8'dir. Turistik hizmet verme kapasite sınırının aşıldığı ifadesine katılanların %48,9'u bu ifadeye katılırken, 2012 yılında bu oran %24,9'dur. Bu rakamlarla, her yıl bölge sakinlerinin turizme yönelik algısının daha olumsuz hale geldiği açıkça görülmektedir (Ajuntament de Barcelona, 2016).

Nüfusu 1 milyon civarında olan Barselona'ya, 2017 yılında 30 milyon turist ziyaret etmiştir (Çam ve Çelik, 2022). Aşırı turizmden kaynaklanan olumsuzluklarla karşı karşıya kalan Barselona bölge sakinleri, kentin birçok alanında, turist karşıtı eylemler ve protestolar düzenlemektedirler. Bu durumla mücadele etmeleri kimi zaman turistlere karşı ifadeler içeren duvar yazıları ve afişler, kimi zaman ise çok sayıda yerli kişinin toplandığı yürüyüş şeklinde protestoları içermektedir. Aşağıdaki Şekil 1 ve Şekil 2'deki görseller bu duruma örnektir.

Şekil 1. Barselona'da Aşırı Turizme ve Turiste Karşı Bir Duvar Yazısı, **Kaynak:** Milano, vd., (2018).

Şekil 2. Barselona'da Aşırı Turizme ve Turiste Karşı Bir Duvar Yazısı, **Kaynak:** Milano, vd., (2018).

Aşırı Turizm kaynaklı bu durumlara çözüm bulmak isteyen yetkililer, bölge sakinleri ve turistler arasındaki iletişimi iyileştirmek için bazı kampanyalar düzenlemektedir. Şehirde düzenlenen sorumlu turizmin saygılı seyahat temasını yansıtan "sivil davranışı" teşvik etmek için düzenlenen bazı kampanyalar bu duruma örnektir (Goodwin, 2019). Aşağıda, Barselona'da turistler ve bölge sakinlerine yönelik sivil davranışı teşvik etmek için düzenlenen bir kampanyaya ait görsel Şekil 3'te yer almaktadır.

Şekil 3. Barselona'da Turistler ve Bölge Sakinlerine Yönelik Sivil Davranışı Teşvik Etmek İçin Düzenlenen Bir Kampanya, **Kaynak:** Goodwin (2019).

Şehir yönetimi aynı zamanda bu kampanyalar sayesinde, şehrin kamusal alanlarını korumayı da amaçlamaktadır (Goodwin, 2019).

- **Amsterdam/Hollanda**

Hoşgörüsü, geniş kanalları ve tarihi merkeziyle tanınan Hollanda'nın başkenti Amsterdam, son yıllarda durdurulamayan turist akınıyla mücadele etmektedir. Hollanda 2008 yılında yaşanan ekonomik krizin ardından Amsterdam başta olmak üzere, turizme büyük yatırımlar yapmaya başlamıştır. Bu yatırımların ülkeyi bir turizm destinasyonu olarak tanıtmak için kullanıldığı bilinmektedir. Ülkenin turizm tanıtım kampanyası çok iyi sonuçlar elde etmiştir ve binlerce ziyaretçi Amsterdam'ı ziyaret etmeye başlamıştır. Bu durumun doğal sonucu olarak, bölgede aşırı turizm sorunu ortaya çıkmıştır. Giderek artan turist sayısı en çok yerel halk tarafından şikayet edilmektedir. Şehrin merkezinde turistlere hizmet vermek üzere çok

sayıda yeni mağaza, restoran ve konaklama tesisi inşa edilmiş olup, yerel sakinlere göre bu durum Amsterdam'ın genel karakterini ve değerlerini önemli ölçüde zedelemektedir.

Turizme yönelimin artması ve bunun sonucunda Amsterdam'da yaşayan yerel halkın şehirdeki gürültüden, turistlerin gerçekleştirdiği partilerden ve çevreye verdikleri zarar nedeniyle bölgeden ayrılmışlardır. Bu sebeple, Amsterdam'da yeni otel ve hediyelik eşya dükkanlarının açılması yasaklanmış ve “Eğlen ve Saygı Duy” adı altında bir kampanya başlatılmıştır (Çolak, vd., 2020). Ayrıca, kötü davranışlarda bulunanlara yönelik para cezaları da artırılmıştır (Vagena, 2021).

Günümüzde ziyaretçilerin büyük bir kısmı Amsterdam'a büyüleyici mimari veya zengin kültürü için gelen turist sayısı fazla olmasına rağmen, şehire gece hayatı için genç gruplar da gelmektedir. Bu genç turist grupları davranışlarından dolayı genellikle şehir için önemli sorunlara yol açmaktadırlar. Şehirde çok sayıda turistin aynı zamanda aynı bölgelerde bir araya gelmesi birçok yerin erişilemez olmasına yol açmaktadır. Amsterdam'da durum öyle bir hal almıştır ki turistlerin kendileri bile diğer turistlerden başka bir şey görmediklerinden şikayet etmektedir.

Ülkedeki yetkililer, aşırı turizmden kaynaklı Amsterdam'da ortaya çıkan sorunlu durumun farkındadır ve bu nedenle bir dizi önlem almaktadır. Bunlar turist sayısını azaltmayı ve her şeyden önce turistlerin dış çevreye verdiği olumsuz etkileri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Örneğin; Amsterdam'ın geniş bölgesindeki otellerde kalan kişiler, şehir merkezinde konaklamak isteyenlere kıyasla daha düşük turizm vergisi ödemektedir (Hospers, 2019).

2018 yılında Amsterdam'ı 18 milyon kişi ziyaret etmiş ve bu rakamın 2030 yılında nüfusun 50 kat daha fazlası yani 30 milyona çıkacağı öngörülmektedir. Aşırı turizmin yükünü hafifletmek için yetkililer, kent meydanındaki “Ben Amsterdam” tabelasının şehrin dışına çıkarılması, lale bahçelerinin zarar görmemesi için turistlere bir rehber hazırlanması, reklam ve tanıtımların durdurulması ve Red Light bölgesine yönelik yapılan turlara son verilmesi gibi tedbirler almıştır (Çolak, vd., 2020).

Buna ek olarak Amsterdam şehrinin yönetim kurulunun geçmiş yıllarda belirttiği gibi: “Turizm Amsterdam'ın uluslararası karakterinin bir parçasıdır, ancak olumsuz sonuçları bazen olumlu yanlarını gölgede bırakmaktadır. Bu nedenle, kent sakinlerinin birinci öncelik olduğu ve ziyaretçilerin hoş karşılanmaya devam ettiği yeni bir dengeye ihtiyaç vardır ve Amsterdam'a gelen ziyaretçi sayısındaki artışın herkesin yararına olacak şekilde etkili ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlamak üzere bir dizi yeni tedbirler hazırlanmaktadır” cümleleri aşırı turizmle mücadele amacıyla alınacak önlemlerin sinyalini vermiş bulunmaktadır (UNWTO, 2019b).

• **Venedik / İtalya**

Bir zamanların huzurlu ada kenti olan, İtalya'da doğal güzelliği ve mimarisiyle herkesi büyüleyen, “Yüzen Şehir” olarak da bilinen, özgün kanalları bulunan, Avrupa'nın eşsiz şehri Venedik bugünlerde çok sayıda gezginle dolup taşmaktadır. Artan yolcu gemisi sayısı, düşük maliyetli uçuşlar veya ucuz konaklama seçenekleri destinasyonda birçok olumsuz etki yaratmaktadır. Venedik ziyaretçilerinin çoğu ilk olarak, “Rialto Köprüsü veya ünlü San Marco Meydanı” gibi tanınmış simge yapıları ziyaret etmekte, belirli yerlerde oluşan yoğunluktan dolayı, bölgede aşırı turizm ortaya çıkmaktadır.

Venedik üzerinde aşırı turizmin olumsuz etkileri yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Aşırı turizmin olumsuz etkileri; konut fiyatlarının artması, yerel halkın satın alma gücünün azalması, sosyo-kültürel bağın azalması ve kırsal ve kıyı alanlarının zararlı kullanımı, suç oranlarının artması, trafik sorunları, kirlilik ve tarihi alanların tahribatı şeklinde özetlenebilir. Bu etkiler, aşırı turizm yaşanan diğer destinasyonlarla da benzerlik göstermektedir.

Venedik destinasyonu yönetimi aşırı turizm sorununa çözüm bulmak için bazı önlemler almaktadır. Bu önlemler; kurvaziyer gemilere ilişkin kalıcı çözümler getirilmesi, geniş kapsamlı yönetim stratejileri, paydaşların bir arada oluşturacağı uzun vadeli bütünsel bir yaklaşımın geliştirilmesi, tanıtım ile ilgili materyallerin azaltılması ve planlamada teknolojik göstergelerin kullanılması şeklindedir (Seraphin, Sheeran ve Pilato, 2018).

Aşırı turizmin diğer destinasyonlarda olduğu gibi, Venedik şehrinde de olumsuz etkileri özellikle yerel halk tarafından hissedilmektedir. Büyük kalabalıklara, gürültüye, genellikle uyumsuz ziyaretçi davranışlarına maruz kalmaktadır. Ayrıca, hayat pahalılığı sürekli artmakta, yeterli istihdam sağlanamamakta, yaşam kalitesi de düşmektedir. Sonuç olarak Venedik, yerel halk için çok pahalı ve kullanışsız hale gelmekte, bu durum da yerli nüfusun giderek azalmasına yol açmaktadır. 2019 yılında Venedik şehrinde bu duruma örnek niteliğinde öne çıkan bir haber şu şekildedir; “2017 yılında 36

milyondan fazla turistin ziyaret ettiği Venedik'te 50 yıl önce 150.000 kişi yaşıyorken, bu rakam turizmin etkisiyle günümüzde 53.000 kişiye düşmüştür.

Venedik destinasyonu yönetimi aşırı turizm sorununa çözüm bulmak için ek tedbirler de almaktadır. Bunlar; büyük gemilerin yasaklanması, turist davranışlarının kontrolü için polis asistanları ve gününbirlik ziyaretçilerden şehre giriş ücreti alınmasına karar verilmiştir (Çolak, vd., 2020: 615). Ayrıca, Venedik ziyaretçileri için 2022'den itibaren rezervasyon zorunluluğu ve yalnızca sınırlı sayıda turist girebilmesine izin verileceği şeklinde karar almıştır. Hafta içi giriş ücreti 6 €, daha yoğun günlerde ise 8-10 € şeklinde belirlenmiştir (Dušek, 2020).

İnsan ve doğal sermaye arasında şiddetli bir çatışmanın yaşandığı Venedik'te, ziyaretçilerin gelişini engellemeye yönelik şiddetli düşmanlık içeren protestolar gerçekleşmiştir (Seraphin, vd., 2018). 2018 yılında Venedik şehrinde aşırı turizm protestoları ile ilgili yayınlanan haberde; “Şehirde yetkililer tarafından en işlek caddelere kurulan geçici turnikelerin kurulması yerel halk tarafından protesto edilmiştir. Ayrıca yerel halk şehrin turistlere satıldığı yönünde pankartlar taşıyarak turnikelere saldırmıştır” (Çolak, vd., 2020).

• **Roma / İtalya**

İtalya'nın başkenti Roma, aşırı turizmle mücadele eden destinasyonlardandır. Özellikle Roma'nın tarihi önemi, kültürel mirası, Kolezyum, Vatikan Şehri ve Roma Forumu gibi ikonik simge yapıları, turistler için Roma'yı cazibe merkezi haline getirmektedir. Şehir, yoğun sezonlarda her yıl milyonlarca ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Roma, 2019 Yılında 10,32 milyon yabancı turistle dünyanın en popüler 17. destinasyonu olmuştur (World Data, 2023). Aşağıdaki görselde İtalya'nın Roma şehrinde bulunan, turistlerin ziyaret etmek için rağbet gösterdikleri “Trevi Çeşmesi” bölgesindeki aşırı turizm sonucu oluşan kalabalık gösterilmektedir.

Şekil 4. Roma Trevi Çeşmesi'nde Aşırı Turizm Sonucu Oluşan Kalabalığa Örnek **Kaynak:** Staniscia, George ve Lochner (2020).

Turist sayısının destinasyonlara ekonomik açıdan olumlu etkilerinin yanında, birçok açıdan da olumsuzluklar mevcuttur. Aşırı turizmin Roma'da; simgeleşmiş mekânlarda aşırı kalabalık, artan trafik sıkışıklığı, altyapı üzerindeki baskılar, çevrede kirliliğin artması sonucu atık sorunu, tarihi eserlerin zarar görmesi vb. olumsuz etkileri görülmektedir. Yerel sakinlerin de gürültü, kira fiyatlarının artması ve günlük yaşamlarının aksaması ile ilgili şikâyetleri ortaya çıkmaktadır.

Yakın zamanda, Roma'da ziyaretçi ile hedef bölge ve yerel halk ilişkilerini daha da gerginleştiren Roma Trevi Çeşmesi'nde özçekim zorbalığı ve havuza girme örnekleri ziyaretçilerin destinasyonlardaki olumsuz davranışları arasındadır (Yıldız, 2022). Bu tür olumsuz davranışlar karşısında, Roma'da yaşayan insanlar da tepkilerini ortaya koymaktadırlar. 2016 senesinin sonları ve 2017 senesinin ortalarında İtalya / Venedik ve İspanya / Barcelona ilk sırada olmak üzere, Machu Picchu / Peru, Dubrovnik / Hırvatistan, Roma / İtalya, Amsterdam / Hollanda, Havana / Küba, Santorini / Yunanistan, Prag / Çekya, gibi dünyanın farklı turizm destinasyonlarında gitgide yoğunlaşma gösteren, taşıma kapasitesinin üstüne çıkan turizm hareketliliğine karşı, yöresel halk ve türlü gruplar tarafından farklı tepkiler gösterilmiştir (Çam ve Çelik, 2022).

Roma'nın destinasyon yöneticileri aşırı turizmin getirdiği olumsuzlukları azaltmak adına, bazı önlemler almaktadır. Bu önlemler 2018 yılında bir haberde şu şekilde açıklanmaktadır: "Roma'da yeni turizm düzenlemeleri ile birlikte tarihi figürleri kullanıp turistlerle fotoğraf çektirmek, saat 2'den sonra alkollü satma ve kullanma yasağı, çeşmelerin kullanımında dikkat edilmesine ve İspanyol merdivenleri gibi önemli noktalarda yeme-içme yasağı getirilmiştir. Tur otobüslerine yönelik ise, şehrin antik kent merkezinden geçme hakkını sınırlayan bir yasak getirilmiştir" (Çolak, vd., 2020).

- **Český Krumlov / Çekya**

Český Krumlov Çekya'nın Güney Bohemya Bölgesi'nde České Budějovice'ye 25 km uzaklıkta bulunan küçük bir şehirdir ve Avusturya sınırına yakın bir konumda yer almaktadır. "Vltava Nehri" kasabanın içinden geçmektedir ve şehir özellikle UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndeki önemli yerlerden biri olan tarihi merkezi (eski şehir meydanı) ile tanınmaktadır. Český Krumlov zengin kültürel mirasa sahip bir destinasyondur. Bu nedenle kültür turizmi meraklıları açısından ilgi çeken küçük bir şehirdir. Český Krumlov, Çekya'da başkent Prag'dan sonra en çok ziyaret edilen destinasyonlardan biridir. Eski şehir meydanının Ortaçağ ruhu ve Güney Bohemya bölgesinin doğal güzelliği ile mükemmel bir uyum içinde olan konumu sayesinde turistlerin turizm planlarında yer almaktadır. Český Krumlov'un tarihi eski şehir meydanı diğer bir ifadeyle tarihi merkezi günümüzde dünyanın en iyi korunmuş anıtları arasındadır. Ayrıca Český Krumlov tarihi ve mimari güzelliği yanı sıra çevresindeki yemyeşil doğası sayesinde yürüyüş yapmak isteyenleri cezbetmektedir, ancak rafting ve kano için çok sayıda turisti çeken esas olarak Vltava Nehri'dir. 2017'de hazırlanan turizm stratejisine göre, 2020'de koronavirüs salgınının turizmde yol açtığı düşüş haricinde, Český Krumlov'daki kültürel ve sosyal tesislerin sayısı 1990'dan bu yana sürekli artmaktadır. 1990'da ziyaretçiler Český Krumlov'da sadece iki sergi bulabiliyordu, Český Krumlov Devlet Kalesi ve Şatosu ile Český Krumlov Bölge Müzesi'dir ve toplam kalıcı sergi sayısı 16 olarak kaydedilmiştir (KPMG, 2017). Şehirde hem doğal güzelliği ve tarihi yapısı hem de turizmi arttıracak faaliyetlerin sayısı fazla olduğundan dolayı yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaret edilme oranı da günden güne artmaktadır. Turistlerin yoğun ilgisi ile birlikte bölgede aşırı turizm ortaya çıkmaktadır. Český Krumlov küçük bir şehirdir ve destinasyonun taşıyabileceği turist sayısı limitlidir. Bu nedenle turistlerin oluşturduğu kalabalıklarla oluşan aşırı turizm sorunu ortaya çıkmaktadır. Özellikle festival zamanları, yılbaşı veya mevsimselliğin etkili olduğu dönemlerde bölge aşırı turizmin getirdiği olumsuz etkilerle karşı karşıya kalmaktadır.

Orta Avrupa'nın güzel ülkesi Çekya'da en çok ziyaret edilen destinasyonlardan olan Český Krumlov, dünyaca ünlü bir UNESCO Dünya Mirası alanı olmasından dolayı hem yabancı hem de yerli ziyaretçilerin büyük çoğunluğu için kilit bir faktör olmaktadır. Ancak yoğun turist sayılarıyla oluşan aşırı turizm sonucunda, bölgenin ticarileşmesine ve buna bağlı olarak yerli nüfusun kaybı da dahil olmak üzere özgünlüğün kaybedilmesine neden olmaktadır. Böylece kent doğal yerleşim işlevini yitirmekte ve esas olarak turistlere hizmet etmektedir. Turizmin giderek artan yoğunluğunu ve turist kalabalıklarının sebep olduğu sorunları en çok hissedenler yerel halk olmaktadır.

Aşırı turizmin burada yol açtığı sorunlar bahsedilen diğer destinasyonlara benzerdir. Örneğin; şehrin taşıma kapasitesi sıklıkla aşılmakta, yerel sakinlerin mahremiyetini ihlal etme, anıtlara zarar verme, gürültüyü artırma ve turizm sezonu boyunca tarihi merkezi aynı zamanda Vltava Nehri'ni kirleten katı atık üretiminde önemli bir artış görülmektedir. Ayrıca, yüksek sayıda turist konaklama talebini karşılamak amacıyla birçok konut işlevlerini değiştirmekte ve yerel halk kalabalık turist grupları tarafından rahatsız edilmeyen bölgelere taşınarak aşırı turizmin neden olduğu karmaşadan uzaklaşmaktadır. Buna ek olarak ise, genellikle aşırı turizmden etkilenen diğer destinasyonlarda olduğu gibi Český Krumlov kenti de, özellikle anıtların sürdürülebilir kültürel ve tarihi değerini tehdit eden önemli ölçüde Vandalizmle¹ karşı karşıya kalan destinasyonlardandır.

Aşırı turizmin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla Český Krumlov kenti de, diğer destinasyonlarda olduğu gibi bazı önlemler almaktadır. Örneğin Český Krumlov ve Paris, turist yükünü hafifletmek amacıyla geçen yıl tur otobüslerinin merkezlerine diğer bir ifadeyle eski şehir meydanlarına girişini tamamen yasaklayan ilk şehirler olmuşlardır. Bu şehirlerde park etme işlemi şehrin dışında bulunan bir otoparka yönlendirilmekte ve otobüsler şehir merkezlerinde sadece turistleri indirmek ve yeniden götürmek için belirli ve sınırlı bir süre durabilmektedirler. Buna ek olarak Český Krumlov, konaklama hizmetleri transfer araçları için dahi eski şehir meydanına girişleri sınırlamıştır ve bu girişler için belirlenen zaman dilimi ise 15:00 ile 10:30 arasındadır (Bédi, 2021).

¹ Vandalizm, bilerek ve isteyerek, kişiye ya da kamuya ait bir mala, araca ya da ürüne zarar verme eylemidir (Wikipedi, 2015).

- **Karlovy Vary / Çekya**

Karlovy Vary Çek Cumhuriyeti'nin Bohemya bölgesinde bulunan bir şehirdir ve kaplıcalarıyla ünlü bir turizm kentidir. Ek olarak, kâğıt helvaları ve porselenleri de ünlüdür. Uluslararası Karlovy Vary Film Festivali ile de bilinmektedir. Bu festivalin gerçekleştiği dönemde kentte aşırı turizm de görülmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün de tedavi için gittiği kent, sağlık kenti olarak da bilinmektedir.

Karlovy Vary, 12 adet şifalı kaplıcası ve 15 metre yüksekliğe kadar fişkıran ünlü kaynağı ile Çek kaplıcalarının tacındaki gerçek mücevherdir. Efsaneye göre dünyaca ünlü kaplıca kaynağı, 14. yüzyılda Kral ve İmparator IV. Charles'ın av partisine geldiği zaman keşfedilmiştir (Czech Tourism, 2017). 2021'de şehir, "Avrupa'nın Büyük Kaplıca Şehirleri" adı altında ulus ötesi UNESCO Dünya Mirası alanının bir parçası olmuştur. Artık şehir, yerli turistlerin yanı sıra, yabancı turistlerin de turizm planlarında gözde bir turizm destinasyonu olarak yer almaktadır.

Çek istatistik ofisine göre Karlovy Vary Bölgesi, başkent Prag'dan sonra geceleme sayısında ikinci sırada yer almaktadır. Turistler bu bölgede konaklamaları sonucu toplam 4.354.260 gece geçirmiştir (CZSO, 2023). Verilere göre Karlovy Vary Bölgesi, Prag'dan daha az turist sayısına sahip olmasına rağmen turistlerin bölgede konaklamaları sonucu geceleme sayıları başkent Prag'a göre daha fazladır. Bu durum genellikle daha uzun süreli olan kaplıca konaklamalarından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, nüfus başına düşen geceleme sayısı bakımından en yüksek turizm yoğunluğuna sahip olduğu da verilerde açıkça görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, Karlovy Vary bölgesi Çekya'nın diğer bölgelerine oranla turist geceleme sayısı bakımından ilk sırada yer almaktadır. Ortalama geceleme toplamı ise 3.8'dir (CZSO, 2023).

Karlovy Vary'de aşırı turizmin oluşmasının sebebi kaplıca turizminin ünlü olmasından kaynaklanmaktadır. Karlovy Vary, bu amaçla çok sayıda yerli ve yabancı turisti bölgeye çekmektedir. Aynı zamanda bölge dünyaca bilinen Karlovy Vary Film Festivali zamanlarında binlerce kişiyi ağırlamaktadır. Bunun sonucunda da destinasyonun taşıma kapasitesini aşarak fazla sayıda ziyaretçi ile bölgede aşırı turizm sorunu ortaya çıkmaktadır. Aşırı turizm söz konusu olduğunda, Karlovy Vary oldukça tehlike altında bir destinasyon gibi görünmektedir. Destinasyonun taşıma kapasitesi sınırlı olmasına rağmen sürekli artan turist sayısı, yoğun toplu konaklama tesisleri veya turistlerin bölgede uzun konaklama süreleri bu bölgeyi potansiyel olarak tehlike altında bir destinasyon haline getirmektedir. Kentin aşırı turizm sonucu oluşan başlıca sorunları; artan tamir ve bakım masrafları, artan atıklar ve turistlerin girmemeleri gereken alanlara girmeleri sonucu çoğu zaman uygunsuz davranışlarda bulunmaları örnekler arasında yer almaktadır.

Şehirde turist sayısındaki artış ve aşırı turizm riski sebebiyle alınan bazı önlemler ise, daha fazla otoparklar oluşturulmakta, merkeze giden trafik alan sınırlı olduğundan iyi düzenlenmiş şekilde sağlanmakta ve çöp kutularının sayısı artırılmaktadır.

- **Kutná Hora / Çekya**

Kutná Hora, Çek Cumhuriyeti'nin Bohemya bölgesinin merkezi olan Bohemya bölgesinde bir şehirdir. Başkent Prag'ın yakınındaki Orta Bohemya bölgesinde yer aldığı için mükemmel bir konuma sahiptir ve en önemli tarihi kentlerden biridir. Bu nedenle dünyanın her yerinden ziyaretçilerin geldiği bir şehirdir.

Ek olarak, Kutna Hora bölgesinde yer alan Sedlec İskelet Kilisesi, iç yapısı insan kemiklerinden yapılmış mimarisiyle ilgi uyandıran bir kilise ve şapeldir. Şapel, kentte yerli ve yabancı turistlerin yoğun ilgisi ile karşılaşmaktadır. Aralık 1995 yılında şehrin tarihi merkezi, Azize Barbara Katedrali ve Meryem Ana Kilisesi UNESCO'nun Dünya Mirasları Listesi'ne alınmıştır. Miras listesine dahil edildikten sonra Kutná Hora her yıl yüz binlerce ziyaretçiyi çeken popüler bir yer haline gelmiş bulunmaktadır. Bu ziyaretlerin kalabalık grupları oluşturması sonucu bölgede belli dönemlerde aşırı turizm riski ortaya çıkmaktadır. Kutná Hora aşırı turizmden diğer destinasyonlar kadar etkilenmese de, belirli dönemlerde aşırı turizmin görüldüğü riskli bir konumda yer almaktadır. Özellikle yabancı turist gruplarının turları ile bölgede oluşan kalabalık olumsuz sonuçlar meydana getirmektedir. Bu durumun sonucunda da bölgede, aşırı turizm ve aşırı turizmin beraberinde getirdiği sorunlar ortaya çıkmaktadır. 2019 yılında Kutná Hora Belediyesi tarafından yayınlanan bir rapor, 2018 yılında yaklaşık 1 milyon ziyaretçinin geldiği belirtmektedir (CE-Traffic, 2019). Yerel sakinler bile sokaklarda giderek daha fazla ziyaretçi olduğunu kabul etmektedir, ancak onlara göre durum Český Krumlov'daki kadar ciddi değildir. Kutná Hora kentinde turistlerin çoğu, geldikleri gün ayrılan gününbirlik ziyaretçilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, aşırı turizm etkisi sadece turist yoğunluğuna bağlı olarak değişen günlerde görülmektedir.

3. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Geçmişe kıyasla, boş zamanın çoğalması, gelir seviyesinin artması, eğitim seviyesinin yükselmesi vb. sebeplerle turizm faaliyetlerine yönelik eğilimler doğal olarak artmıştır. Turizm faaliyetlerine artan talep, destinasyonlara olan talebi de arttırmıştır. Bu durum, özellikle popüler ve popüler olmaya aday destinasyonlara yönelik ziyaretçi akınına sebep olmuştur. Destinasyonlara yönelik ziyaretçi akını da, destinasyonların taşıma kapasitelerinin zorlanmasına ve aşılmasına yol açmıştır. Bu durumun son halkası da, bu yaşananların aşırı turizmin ortaya çıkmasına vesile olmasıdır.

Eskiden turist gelsin diye çabalayan destinasyonların bazıları (aşırı turist akını olan yerler), günümüzde artık yeter turist gelmesin diye çeşitli önlemler almaya başlamışlardır. Dünyada artık aşırı turizmle mücadele eden ve etmek zorunda kalan birçok destinasyon vardır. Bu çalışmada, aşırı turizmle mücadele eden bazı destinasyonlar incelenmiştir. Bu destinasyonların yaşadıkları sorunlar ve bu sorunları çözmek için aldığı ve uyguladığı tedbirler değerlendirilmiştir. Dünyada aşırı turizmle mücadele eden birçok destinasyon vardır. Bu destinasyonlar arasından; Barselona/İspanya, Amsterdam/Hollanda, Venedik/İtalya, Roma/İtalya, Český Krumlov/Çekya, Karlovy Vary/Çekya ve Kutná Hora/Çekya destinasyonları seçilerek, aşırı turizm çerçevesinde incelenmiştir.

İncelenen destinasyonlarda aşırı turizm kapsamında yaşanan olumsuzlukların genelde benzer olduğu anlaşılmaktadır. Sıkıntılar benzer, çözüm için hayata geçirilen önlemlerin de benzer olduğu tespit edilmiştir. Ancak her destinasyonun kendine göre özgünlükleri (konum, millet, kültür, sahip olduğu tarihi ve turistik değerler vb.) vardır. Bu bağlamda, her destinasyonun diğer destinasyonlarla ortak uygulayabileceği tedbirlerin yanında, kendine özgü yöntemler de geliştirmesi gerekmektedir. Burada destinasyon yönetimlerinin oluşması, aktif olması ve görev ve sorumluluklarını doğru ve zamanında yerine getirmesi önem arz etmektedir. Destinasyon yönetiminin kısa, orta ve uzun vade planlar yapması gerekmektedir. Aşırı turizmin beraberinde getirebileceği problemleri önceden tespit etmesi ve tedbir alması en önemli konulardandır. Bu kapsamda, en önemli konulardan birinin kapasite yönetimi olduğu da belirlenmiştir. Kapasite yönetimi, doğrudan destinasyonun taşıma kapasitesiyle alakalıdır. Destinasyonun; fiziksel, ekolojik, ekonomik, psikolojik ve sosyal kapasitesinin çok iyi tespit edilmesi gerekir. Bu kapasitelerin aşılması için önleyici tedbirler alınması gerekmektedir.

Sonuç olarak; aşırı turizm birçok destinasyonun ortak sorunudur. Aşırı turizmle mücadele, destinasyonlarda kesintisiz devam etmelidir. Bu bağlamda, başta destinasyon yönetimi olmak üzere yetkililere, yerel halka, sivil toplum kuruluşlarına vb. önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu konuyla ilgili bundan sonra çalışma yapacak araştırmacılara, destinasyon yönetimlerinin, yerel halkın ya da ziyaretçilerin bakış açısıyla bir çalışma yapmaları tavsiye edilebilir.

KAYNAKÇA

- Ajuntament de Barcelona, (2016). Tourism statistics Barcelona: City and region, Ajuntament de Barcelona-Barcelona Turisme, Barcelona.
- Baum, T. (2015). Overcoming seasonality, 3rd UNWTO conference, Organización Mundial del Turismo - UNWTO, Madrid - Spain.
- Bédi, A. (2021). Analyses of stationary traffic organization in Český Krumlov, Diplomová Práce, Univerzita Pardubice Dopravní Fakulta Jana Pernera.
- CE-Traffic, (2019). Návštevnost Města Kutná Hora v Roce 2018, CE-Traffic, Praha.
- Czech Tourism, (2017). Best of the Czech Republic, Česká Centrála Cestovního Ruchu, Prague.
- Czech Statistical Office (CZSO), (2023). Occupancy in accommodation establishments by category-territorial comparison. <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/en/shortUrl?su=f386ec5b>
- Cunado, J., Gil-Alana, L. A. ve Perez de Gracia, F. (2004). Modeling monthly spanish tourism: a seasonal fractionally integrated approach, *Tourism Economics*, 10(1), 79-94.
- Çam, O. ve Çelik, C. (2022). Aşırı turizm kapsamında turistlere yönelik olumsuz ifadeler, yapılan eylemler ve bunların turizme yansımalarının değerlendirilmesi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 66-84. <https://dergipark.org.tr/cagsbd>
- Çolak, O., Kiper, V. ve Batman, O. (2020). Ölçsüz Turizm'e (Over-Tourism) dair kavramsal bir yaklaşım, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(23), 609-621.
- Dodds, R. ve Butler, R. (2019). Overtourism: issues, realities and solutions, De Gruyter, Berlin - Boston.

- Doğan, M. (2013). Bir kriz faktörü olarak taşıma kapasitesi aşımı ve Bozcaada örneği, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 85 - 108.
- Dušek, J. (2020). *Principles, starting points, measures and instruments of overtourism in europe: A case study, topical issues of tourism overtourism - risk for a destination*, College of Polytechnics Jihlava, Vysocina Tourism, Jihlava, 41-50.
- Goodwin, H. (2017). The challenge of overtourism, Responsible Tourism Partnership Working Paper 4.
- Goodwin, H. (2019). Managing tourism in Barcelona, Responsible Tourism Partnership Working Paper 1 (3rd edition).
- Günel, D. Ö. (2009). Mevsimsellik, mevsimlik istihdam ve örgütsel bağlılık: Konaklama işletmelerinde bir araştırma, *İşletme Fakültesi Dergisi*, 199-219.
- Hospers, G. J. (2019). Overtourism in European cities: from challenges to coping strategies, Ifo Institute – Leibniz Institute for Economic Research at the University of Munich, 2190-717X.
- HOTREC – Hospitality Europe, (2018). Hotrec position paper on overtourism-putting sustainable tourism on top of the EU policy agenda for the benefits of society, Hotrec Position Paper.
- Kharas, H. (2017). The unprecedented expansion of the global middle class, The Brookings Institution, Washington.
- KPMG Česká Republika, (2017). Strategie cestovního ruchu českého krumlova, KPMG Česká Republika, s.r.o., Czech Republic.
- Lim, C. ve McAleer, M. (2001). Monthly seasonal variations - Asian tourism to Australia, *Annals of Tourism Research*, 28(1) 68-82.
- Milano, C., Cheer, J. M. ve Novelli, M. (2018). Overtourism: A growing global problem, *The Conversation*.
- Peeters, P., Gössling, S., Klijs, J., Milano, C., Novelli, M., Dijkmans, C., Eijgelaar, E., Hartman, S., Heslinga, J., Isaac, R., Mitas, O., Moretti, S., Nawijn, J., Papp, B. and Postma, A., (2018). Research for TRAN Committee - Overtourism: impact and possible policy responses. European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels.
- Seraphin, H., Sheeran, P. ve Pilato, M. (2018). Over-Tourism and the fall of venice as a destination, *Journal of Destination Marketing & Management*, 9: 374-376.
- Staniscia, B., George, R. ve Lochner, K. (2020). *Ambiente società territorio geografia nelle scuole, Rivista Dell'associazione Italiana Insegnanti Di Geografia*, Roma.
- Turkle, S. (2015), *Reclaiming conversation*, New York Basic Books, New York.
- UNWTO - World Tourism Organization (2016). UNWTO annual report 2016, World Tourism Organization (UNWTO), Madrid.
- UNWTO – World Tourism Organization (2019a). International tourism highlights, World Tourism Organization (UNWTO), Madrid.
- UNWTO - World Tourism Organization (2019b). Overtourism? understanding and managing urban tourism growth beyond perceptions - Volume 2: Case Studies, World Tourism Organization (UNWTO), Madrid.
- Vagena, A. (2021). *Overtourism: Definition and impact*, Academia Letters, Article 1207.
- Vikipedi, (2015). *Vandallık*. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Vandall%C4%B1k>
- Yıldız, Ö. E. (2022). Aşırı turizmde yerel halk – ziyaretçi etkileşimi, Foça örneği, *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (47) , 293-315. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.1039275>
- TDK, (2022). *Türk dil kurumu sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/>
- WorldData, (2023). *Tourism in Italy*. <https://www.worlddata.info/europe/italy/tourism.php>